

berača, upniki, kateri si z oderuskimi obresti prej niso pomagali, ogoljufani. Koliko žalosti, krivice in greha! Hranilnice tirjajo sedaj navadno 5 $\frac{1}{2}$ do 6%, posojilnice 8, tudi 18 ali celo 25%, oderuhi pa 60, 100, 240% in še več. Pa ne samo kmetje, tudi mestjani, uradniki, oficirji vzdihujejo pod oderuštvo. Dunajski listi so te dni objavili dva nezaslišana dogodka. V orožarnici (arsenalu) je šola za artilerijske kadete; 30 teh mladih gospodov je pri nekem oderuhu pred 2—3 leti najelo 900 fl. Sedaj tirja kapital in obresti, skup 36.000 fl. t. j. 1600%. Nesrečni kadetje so baje šolo morali zapustiti, ker so bili toženi, pa dolga plačati niso mogli. Eden izmed teh ubožcev si je pri istem oderuhu lani izposodil 10 fl. sedaj se tirja od njega 400 fl. t. j. 2600%. Tako razsaja kapital med kristijani, kedar se ti izneverijo krščanstvu in udajo liberalnim naukom o „svobodnem kapitalu“! Temu se mora in tudi bo v okom prišlo!

Kdo naj gre v Bosno in Hercegovino sreče iskat?

Deželna vlada bosansko-hercegovačka v Sarajevu je objaviti dala pismo, iz katerega poizvemo, komu in kdaj je svetovati, da se kdo izmed avstrijsko-ogerskih prebivalcev izseli v novi deželi, bodi kmet bodi rokodelce. Ker je „Slov. Gosp.“ uže večkrat o tej reči bil vprašan, ustreza sedaj vsem tako, da objavi omenjeno pismo. Naj vsak sam potem izvoli in stori, kakor mu najbolj kaže.

Dosedanje potrebe prebivalcev v Bosni in Hercegovini niso bile velike. Obleko in orodje so si izdelovali večjidel sami. Obrtniki in trgovci, ki bi hotli se ondi sedaj naseliti, našli bi prejemnikov in kupcev le pri c. k. vojaštvu, uradnikih in majhnem delu tukajšnjih trgovcev. Ščasoma bodo potrebe večje, promet ogromnejši. O tem ni dvomiti. Sedaj kaže naseliti se le takim, ki delajo cenejše pa tudi boljše, kakor domači obrtniki in rokodelci. Dober zaslužek utegnejo najti, ako sodimo po dosedanjih skušnjah: dobri in po ceni delajoči tesarji, zidarji, mizarji, ključarji, glazutarji, kolarji, črevljarji, peki, mesarji, deloma tudi klobučarji; dalje krčmarji, pridelovalci sode in kavarnarji v mestih bi utegnili jako dober dobiček imeti; jednako prospevali bi mlinarji, žganjarji in pivarji; z dobičkom se daje tržiti z oblačili, obutalom, klobuki, z rečmi potrebnimi potnikom, vojakom, uradnikom, s pohištvo, kuhinjsko spravo, priprostim poljedelskim orodjem itd. Najboljše prospeva omenjena kupčija v mestih in ob velikih cestah. Mlinarji bi pa bili povsod dobro sprejeti, posebno, kateri bi narejen mlin seboj spravili. Izdelovanje opeke ali cigla bo čedalje potrebnejše blizu Sarajeva, Banjeluke, Dervente, Kiseljaka, Zenice (kder je mnogo premoga), potem blizu selišč ob železnici Novi-Banjaluškej, Brod-Zeniškej. Stavbarski mojstri najdejo dela v Banjiluki, Der-

venti, Doboju, Zenici in Sarajevu. Vozačev potrebujejo največ od Zenice do Sarajeva in na stezi iz Metkoviča nad Mostar v Sarajevo. Poljedelskim težakom pa še ni svetovati izseljevanje. Zemljišča državna in vakufi (last mohamedanskih cerkvá) še se ne prodavajo, druga pa so predraga. Lastniki (begi) jih previsoko cenijo; tudi je treba prej zemljiščne rešitve in urejenja razmer med krščansko rajo (kmeti) in mohamedanskimi begi (grajščaki). Obrtnikom in rokodelcem je svetovati, da vzamejo nekaj kapitala seboj, poprej pa, kakor se selijo, enega naprej pošljejo, da vse ogleda!

Prebivalcev šteje Sarajevo 40.000, Banjaluka 15.000, Mostar in Travnik 12.000, Foča 10.000, Dubno 6600, Bjelina in Livno 6000, Doljna Tuzla 5300, Kupreš 5200, Zvornik 4900, Gradačac 4500, Bihač 4000, Kozarac, Janja in Stolac 3500, Priedor 3200, Maglaj 3180.

Gospodarske stvari.

Oreh (juglans regia). Njegova prireja in velika koristnost.

M. To drevo, ki je iz Perzije doma, kjer divje raste, ima več sort, katerih najimenitnejše so: 1. Drobní trdoluščinasti oreh. Sad je droben, trdoluščinast, jedro je popolno, bogato na olju. Več sadov na jednom šopku. 2. Debeli, trdoluščinasti oreh. Sad je srednje debelosti, podolgovat okrogel s trdo luščino in polnim jedrom. Ta sorta je najbolj navadna. 3. Tankoluščinasti oreh. Sad je podolgovat, tankoluščinast s polnim jedrom. 4. Dolgi, debeli, tankoluščinasti oreh. Sad je debel, podolgovat, s tanko luščino in tankim, slokim jedrom. 5. Debeli okrogli, tankoluščinasti oreh. Sad ima prav debel, s tanko luščino in slokim jedrom, ki se med sušenjem zelo skrči. 6. Pozno cvetoči oreh. Sad je srednje debel s polnim okusnim jedrom. Drevo še le meseca junija žene, za to mu tudi mraz ni več lahko neva en in kaže toraj posebno za mrzlejške kraje. 7. Rodovitni oreh. Sad je srednje velikosti s precej polnim jedrom. Drevo je srednje veliko, rano žene in je prav rodovitno. Posebno kaže za nasad po vrtilih. Zaploja se po semenu in požlahtnjeno postane drevo še večje. Razun navadnih sort razločujejo še rano zrele orehe raznih oblik, katerih sad po 2—3 tedne prej dozori. Učeni strokovnjak Dohnahl jih v svoji sadjereji našteva in opisuje 44 sort. Iz semena vzrejena drevesa ne ostajajo stanovitna gledé sadu, ampak spreminjajo obliko sada pogostoma tako, da se iz jedne sorte v drugo sprevržejo.

To sadno drevo raste v Perziji, kakor je že rečeno, divje, sadé ga pa in sicer v vseh sortah, po vsi južni in srednji Evropi, po vrtilih in polju, po sadovnjakih in ob cestah. Oreh zahteva globokopisno, rahlo zemljo in nekoliko bolj suho lego, prenaša mraz od 16—18 stopinj; kar pa je

više, oreh že trpi škodo in 26 stopinj mraza ga vmori. Zaploja se po semenu, ki se mora jeseni posejati. Za posejanje se jemljó najlepši sadovi od 2., 4., 5. in 6. Ti se jeseni v brazdice, ki so črevelj vsaksebi, polagajo, oreh 2—3 palca od oreha. Spomladi začno poganjati. Drugi polagajo seme po zimi v klet v pesek, in ga še le spomladi, ko je že poganjati začelo, v zemljo položé. Poslednji način zasajanja orehovo je bolj zanesljiv, ker po zimi v kleti v trdnih in zadelanih zabojih hranjevani orehi niso v nevarnosti od raznih sovražnikov, zlasti od miši, poškodovani biti.

Prvi način seveda, zlasti tam, kjer se orehi na debelo sejejo, ne napravlja toliko truda in dela, in če se v brazdice sesekanega brinja potrosi, se tega miši tudi bojé in se posejanih orehov ne lotijo. Semenske orehe tje polagati, kjer ima pozneje orehovo drevo stati, je zaradi tega dobro, ker se mlada orehova drevesa po presajanju na koreninah ne poškodujejo. Taka drevesa postanejo starejša in stanovitnejša pa niso toliko rodovitna, kakor presajena drevesa. Semeniči dobijo močno navpično korenino in po primeri malo postranskih korenin, zato jih ne kaže na semenski gredi pustiti predolgo, da prestara ne postanejo.

Reja orehovitih dreves za presajanje se pa takole godi. Drevesca brž ko so 1½—2 črevelja visoka, se iz semenske grede zdignejo, korenine malo prikrajšajo. Steblička sama se jim pa ne smejo nikdar prirezati. Na to se vrstama v drevnico posade in tam pusté, da postanejo 1½ palca debela, se jeseni ali spomladi previdno in skrbno izkopljejo in na svoje mesto posade. Orehovim drevesom vršički in veje porezati pa se ne smejo. Veča drevesa, ki niso bila v mladnosti presajena, presajati pa ni dobro. Imajo navadno premočno navpičnih korenin, ki se pri presajanju le prelahko poškodujejo in na novo posajena drevesa se ali posušé ali pa le klaverno rastejo.

Ker orehova drevesa zelo visoka postajajo, zato jih radi ob cestah po 40 čreveljev vsaksebi posajajo. Kdor si pa hoče iz orehovitih dreves enakolične drevoredé zasaditi, ta si mora mladih orehovitih dreves bolj gosto zasaditi in ko so že precej odrastla, slabejša podreti, tako si vzredi enakomerni drevored.

Požlahtnovanje mladih dreves z debelimi sortami se godi ali s pišalčkanjem ali pa s šušlekom v precep. Vendar pa se mora vse to požlahtnovanje prav skrbno in previdno zgoditi, ako se hoče, da se primejo.

Sad je dozorel, ko se zvonajna zelena lušina razpoči in se od notrajne prave luščine luši.

Naša goveja živina.

III. Ozrimo se zdaj malo sem ter tje in poglejmo, kako naša družina ravna z govejo živino pozimi; tu najdemo nekaj neverjetnega. Dekla, ki ima živino na skrbi, hoče si delo polajšati in si misli, čem več kravam položim, tem dalje bodo

pri miru in tem dalje imajo, kaj bi si izbirali: zato vidimo pri nekterih gospodarjih, da imajo polni hlev slame; kar živini polaga, s tem jej tudi nastilja. Na ta način razmeče in pokvari več krme, nego je treba. Živina namreč poslini vso slamo, ki jo ima na jasliah in jo razmeče, ker jej ne tekne, in ako je po veliki sili primorana tako pokvarjeno slamo jesti, ne more nje zopet prebaviti; kajti naši prežvekovavci morajo hrano, ki so jo enkrat pojeli, še enkrat prežvekati; zategadelj se iz vsake hrane napravijo v želodci kroglice, ktere potem pridejo še enkrat v gobec nazaj in še enkrat se morajo prežvekati. Iz dolge slame se ne morejo napraviti takšne kroglice, in nasledek tega je, da začne neprebavljena hrana v želodci kisati; tako pa želodec oslabi, in kedar takšna hrana pride v čreva, dobi po njej živinče tako imenovani črevni katar, pri katerem zamore tudi poginiti. Ravno tako pokvarijo naše deklet po leti veliko krme, če kravam naenkrat veliko trave ali deteljce polagajo; krave ravno tako vse poslinijo in razmečejo. Zelene krme moramo le malo enkrat kravi dati. Ravno tako ne smemo jej nakupičiti travo v jaslja, ampak položiti jo na lestvico, ki je zadovolj gosta, tako da krava ne more tje vtakniti celi gobec in posliniti vso travo ali deteljico, ampak, da zamore samo z jezikom jemati krmo.

Kakor treba večkrat krmo polagati, tako mora dekla večkrat živino napajati. Po leti, kedar živina dobi zeleno krmo, ne pije toliko vode, kakor po zimi, kedar jej polagamo suho krmo. Zelena krma ima namreč veliko vode v sebi, ki se izpuhti, kedar smo jo posušili na seno; tako voda pride toraj s hrano vred v živinski želodec. Drugače pa je po zimi; živina postane po suhi krmi jako žejna, posebno po slami, tako da nima več slin v gobci in ni zmožna, suho slamo sesukati v želodec; tako se zgodi, da stoji žejna in lačna pri jasliah. Če bi bila vendar le toliko pametna in dregnila nespametno deklo in pa jej dala vedeti, da je žejna, da ne more ne žvekati, ne požirati. Zastran napajanja naj bo še omenjeno to, da nikdar naj ne dajejo deklet ali hlapci po zimi kravam, tudi konjem ne, mrzle vode, posebno, ako je v hlevu toplo, zunaj pa velik mraz, ker živina si s tem prehladi želodec. Voda, ki jo po zimi za napoj rabimo, mora imeti takšno toploto, kakor ima zrak v hlevu.

Sem spada še omeniti nekaj zastran čistobe in snažnosti pri goveji živini. Tudi najdebelejša in najlepša živina dobi nadležen mrčes, uši, ktere se najlažje odstranijo s kartačo in umivanjem; mazati jo s kakšno mastjo nič ne pomaga, postane še več nečista. Pred vsakim dojenjem naj dekla kravi vime umije z vlažno, nikdar pa z mrzlo vodo, ker mrzla voda povzroči na vimenu krč; in utegnili bi s tem kravo tako pokvariti, da se ne da od nobenega molziti. K temu pa še imamo mleko čisto; ni v njem smetja in gnoja. Kar se

gnoja tika, naj vsak gospodar na to gleda, da se hlev barem najmenj enkrat na teden izkida. To pa naj si vsak dobro zapomni, da čem dalje pusti gnoj v hlevu, tem nezdravejši postane zrak in tem večja nevarnost za živino. Tudi svitlobe ne sme manjkati v nobenem hlevu; svitloba naj je takšna, da živina vse lahko vidi; nikdar pa naj ne ima okna pred očmi, ampak vsakokrat od zaja ali od strani. Hlevi naj so zadovolj visoki in zračni. — Na zadnjič pa naj še omenim, da nikdar naj noben ne pripusti bika k telici, dokler ni dve leti stara; ravno tako noben naj ne rabi mladega bika pred pol drugim letom; ovače pokvari oboje. Kajti ravno to je uzrok, da je naša goveja živina tako shirana, tako slaba; to je uzrok, da vidimo nekikrat teleta, ki niso večja in žmečiša od kozleta. Za takšno tele pa tudi ne da mesar več ko 3 ali 4 fl. ako bi bilo pa takšno, kakor se od njega zahteva, dobimo za njega 20 do 30 fl.

Tako sem tu naznanil v kratkih besedah, kako bi bilo mogoče našo govejo živino domače plohe popraviti. Vsak gospodar, kteremu je le nekoliko ležeče na lastni koristi, in ki samo nekoliko zna misliti, bode spoznal, da v totih besedah ni nič umetnega, ampak samo vse le navadno in iz narave posneto. Jožef Kryl.

Dopisi.

Iz Ljutomera. (Konjska dirka, razstava konj in goveje živine.) Pretekli teden je bilo jako živahno pri nas in v okolici. Dne 8. t. m. smo videli, kako naše kobile domačega plemena znajo bežati. Pokazalo se je, da naše dirkarsko društvo dobro zastopa svoj namen; ono deluje namreč za to, da pokaže, kaj naši konji zamorejo v teku storiti, na ta način pa deluje v prid in hasek konjerejem v našem in zgornje-radgorskem okraju. Že pred dirko se je sešlo veliko ljudi iz okolice pa tudi iz Ogorskega na Cvenu. Od konjerejskega društva iz Gradca sta bila navzoča gg. Dr. H. Klingen in g. F. Schubert. Dirkarjev je bilo naglašanih 23, izmed njih je eden odstopil, peljalo se je pa 22 udeležnikov. Cesta, po kateri kobilica mora štirikrat zaporedoma v okrogu bežati, iznaša 4 krat 520 sežnjev, t. j. 2080 sežnjev ali 3 klm. 944 mtr. Najboljša kobilica je dovršila to pot v 10. minutah, 12. sekundah; najslabejša pa v 13 minutah 14 sekundah. Premije so dobili: 1. Maguš Jos. iz St. Novi vesi, 2. Petovar Ant. iz Bunčan, 3. Mislata Jkb. iz Hrastja, 4. Nemec Jkb. iz Šalince, 5. Kegel Ant. iz St. Novevsi, 6. Kosi Lov. iz Krapja, 7. Kosi Fr. iz Ključarovec, 8. Stubeč Mih. iz Logarovec, 9. Špindler Vid iz Krapja, 10. Kosi Mr. iz Cvena. Slednjič je zajahalo 12 jahačev neosedljane konje za prekos na veselje vsem navzočim: jahači so v najurnejšem skoku dovršili svojo cesto (520 sež.) v 51—88 sekundah.

Drugi den 9. t. m. je bila razstava in premiranje konj v Ljutomeru; pri tej priliki je govoril g. vitez Wachtler o vzreji žrebet, izjavivši svojo zadovoljnost z letošnjo razstavo, pravi in ponavlja to, kar je že bilo velikokrat razlagano in pisano, da mnogi konjerejec samo le svoje konje krmi za meso in špeh negledé na to, ali bodo za kaj ali ne. Lep, debel konj še ni dober konj; od dobrega konja se zahteva, da ima močne krepke noge in trda kopita; zato ne sme žrebe stati zaprto in privezano, ampak mora se pustiti na zrak, mora se preganjati vsaki den eno ali dve uri; za to si imajo napraviti konjerejci žrebet ograde, v katerih mladi konj naj se sprehaja po svoji volji in še celo naj se z bičem tam preganja; tako postane zdrav močen in krepak, dobi močne in trdne mišice v nogah in trdna kopita. Nazadnjič pa je postavil za izgled tiste konjerejce, ki so ubogali in ravnali po totem navodu.

Na to je bila 10. t. m. razstava in odlikovanje za govejo živino našega okraja v Ljutomeru. Razpostavljenih je bilo: 10 bikov, 11 enoletnih bikičev, 54 krav, 43 dveletnih in 45 enoletnih telic; toraj skupaj 163 živinčet. Velik napredek se je pokazal pri mladi živini, pri bikičih, eno in dveletnih telicah. To je dobro znamenje; kajti imamo že dober zarod, in ako bodo naši gospodarji tako napredovali, je upanja, da postane iz naše shirane domače plohe dobro pleme goveje šivine, ki ga bodo še naši sosedge visoko čislali. Za bike so bili odlikovani: 1. Grosskopf Iv. iz Ljutomera, 2. Kotnik M. iz Radomerja, 3. Rozmanič Jk. iz Mote, 4. Auer A. iz Veržeja, 5. Mislata Iv. iz Babinec. — Za bikiče: 1. Peršak J. iz Šalince, 2. Kukovec J. iz Ljutomera, 3. Zimmermann Fr. iz Krapja 4. Bežan A. iz Šalince. — Za krave: 1. in 2. Strasser J. iz Braneka, 3. Županec M. iz Brkovec, 4. Iv. Ostre iz Veržeja, 5. Špur Fr. iz Krapja, 6. Heric Kt. iz Vogričovec, 7. Huber J. iz Ljutomera, 8. Smodiš Jož. iz Ljutomera, 9. Vogrinec Kt. iz Podgradja. — Za dveletne breje telice: 1. Grosskopf J. iz Ljutomera, 2. Heric Jk. iz Podgradja, 3. Schenkl A. iz Lokavec, 4. Stajnsak A. iz Veržeja, 5. Špur Tom. iz Krapja, 6. Muršič J. iz Kamenščaka, 7. Herbst P. iz Ljutom., 8. Ficko J. iz Stareceste, 9. Koler T. iz Logarovec, 10. Pušenjak M. iz Mote, 11. Štrahl M. iz Bučevce, 12. Kosi M. iz Kamenščaka, 13. Štibler J. iz Lokavec, 14. Nemec J. iz Babinec, 15. Krainc Fr. iz Mote, 16. Canjko M. iz Banovec, 17. Zimmerman Fr. iz Krapja. — Za enoletne telice: 1. Novak M. iz Veržeja, 2. Špur Fr. iz Krapja, 3. Mihelič J. iz Zasada, 4. Stanjko J. iz Podgradja, 5. Magdič J. iz Star-Nove vesi, 6. Fergula Fr. iz Cezanjovec, 7. Heric Kat. iz Vogričovec, 8. Huber J. iz Ljutomera. — Aleksič Iv. za dobro vzrejo bika. — Razun tega so bili odlikovani pridni hlapci in dekle, ki posebno za govejo živino skrbé; 1. Koren Urš. iz Braneka, 2. Skroban I. iz Ljutomera, 3. Kle-